

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-ХОРЕОГРАФА

Сучасний етап розвитку хореографічної освіти в Україні характеризується зміною її концептуальних засад та утвердженням особистісно орієнтованого підходу, за якого центром хореографічної освіти стає забезпечення гармонійного співвідношення особистісних, професійних та творчих якостей людини, розвиток індивідуальності та самостійності у розв'язанні хореографічних проблем. Розвиток творчої індивідуальності педагога натеper є однією з актуальних проблем, що визначає якісну відмінність вищої школи у зв'язку з модернізацією професійної освіти України. Засобом розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога-хореографа може виступати сучасний танець.

У творчій діяльності педагога-хореографа максимально виявляється його індивідуальність і разом з тим творчість кожного педагога розвивається в процесі колективної діяльності.

У статті запропоновано структурні компоненти моделі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога-хореографа. Як ефективний засіб розвитку творчої індивідуальності обрано сучасний танець, для якого характерна дослідницька спрямованість, яка зумовлена взаємодією танцю з філософією руху, що постійно розвивається, та комплексом знань про можливості людського тіла.

Під моделлю розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога-хореографа засобами сучасного танцю автор розуміє опис та теоретичне обґрунтування структурних компонентів цього процесу, якими виокремлено цільовий, мотиваційний, змістовно-функціональний, процесуальний та контрольний-оцінний, що зумовлено структурою творчої індивідуальності, загальною структурою і логікою педагогічного процесу.

Цільовий компонент містить необхідність розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів засобами танцю, що виражається в розвитку та вдосконаленні всіх компонентів індивідуальності (особистісного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного). Оскільки здатність до творчості має загальну основу незалежно від сфери діяльності, вибір засобів реалізації цієї мети є досить різноманітним, і в нашому разі це засоби сучасного танцю.

Мотиваційний компонент моделі містить потребу людини у творчій діяльності (в цьому разі танцювальній) і виконує змістовну, спонукальну та смислоутворювальну функції й складається з цільового, емоційного та креативного блоків. Цільовий блок спрямований на формування перспективно-спонукальних мотивів, які засновані на розумінні майбутнім педагогом-хореографом значущості творчої діяльності, необхідності розвитку своєї творчої індивідуальності; на прагненні самостійно ставити та досягати мети цієї діяльності тощо. Емоційний блок містить у собі усвідомлення студентами сенсу участі в творчій діяльності як умови розвитку їхньої творчої індивідуальності; інтерес до цієї діяльності; готовність до творчої співпраці тощо. Креативний блок передбачає формування креативно-спонукальних мотивів, заснованих на отриманні задоволення від творчого процесу, від усвідомлення себе як автора.

Змістовно-функціональний компонент містить змістовний та функціональний блоки. Змістовний блок визначає зміст процесу розвитку творчої індивідуальності, а функціональний – виділяє необхідні та достатні для розвитку творчої індивідуальності функції танцю.

Специфікою моделі є її інноваційний характер, цілісність, функціональність (нормативний супровід, методичне забезпечення та практична реалізація); взаємозумовлена єдність змістовно-функціонального та процесуального блоків, методів, форм, етапів розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів з урахуванням переходу досліджуваного процесу на більш високі рівні.

Ключові слова: творчість, творча діяльність, творча індивідуальність, модель розвитку, сучасний танець, майбутній педагог-хореограф.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку хореографічної освіти в Україні характеризується зміною її концептуальних засад та утвердженням особистісно орієнтованого підходу, за якого центром хореографічної освіти стає забезпечення гармонійного співвідношення особистісних, професійних та творчих якостей людини, розвиток індивідуальності та само-

стійності у розв'язанні хореографічних проблем. Розвиток творчої індивідуальності педагога натеper є однією з актуальних проблем, що визначає якісну відмінність вищої школи у зв'язку з модернізацією професійної освіти України. Засобом розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога-хореографа може виступати сучасний танець.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі розвитку творчого потенціалу та творчої індивідуальності особистості присвятили свої праці відомі психологи та педагоги С. Архангельський, Е. Берн, О. Асмолов, В. Риндак, Д. Узнадзе та ін. У галузі мистецької освіти, зокрема хореографічної, питання розвитку творчого потенціалу, творчої спрямованості та творчої індивідуальності майбутнього хореографа розглядалися в наукових розвідках Т. Благової, Г. Березової, Л. Бондаренко, К. Нестерової, Р. Захарова, Т. Осипової, О. Ребрової, С. Шипа та ін. Різні аспекти фахової підготовки майбутніх педагогів-хореографів досліджували Л. Андрощук, О. Бикова, О. Мартиненко, Л. Митаківич, О. Полякова, Н. Терещенко та ін.

Мета статті – визначити та обґрунтувати структурно-змістовну модель розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога-хореографа засобами сучасного танцю.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасній філософській, психологічній, педагогічній літературі є різні визначення індивідуальності особистості. Узагальненим визначенням є тлумачення індивідуальності як особливої форми буття людини в суспільстві, в межах якої вона живе і діє як автономна і неповторна система, зберігаючи свою цілісність в умовах безперервних внутрішніх і зовнішніх змін [1]. Б. Ананьєв уважав, що «одним з важливих індикаторів людської індивідуальності є активність творчої діяльності людини» [1, с. 16]. Отже, в індивідуальності людини як властивості бути неповторним закладені основи творчості. На основі аналізу науково-педагогічної літератури можна зробити висновок, що творчість розуміється як здатність особистості втілювати свої творчі можливості, висловлювати глибинну властивість творчої індивідуальності, створюючи цінності оригінальні, культурні, матеріальні, духовно-моральні тощо [1]. Творча індивідуальність виявляється в умінні обирати поведінку відповідно до нових умов, переносити наявні вміння і навички у нові види творчої діяльності. Завдяки творчій індивідуальності особистості стають несхожими один на одного, що є гарантом саморозвитку та самовдосконалення [2]. Творча індивідуальність дає змогу майбутнім педагогам-хореографам діяти активно, самостійно та творчо, більш ефективно розвивати свої творчі здібності, здійснювати творчу діяльність тощо.

У сучасній педагогічній науці та практиці активно використовується метод моделювання, оскільки він дозволяє матеріальне або уявне імітування реально існуючої педагогічної системи шляхом створення спеціальних аналогів (моделей), в яких відтворюються принципи організації та функціонування цієї системи [7, с. 136].

До методу моделювання зверталися у своїх працях відомі психологи та педагоги С. Архангельський, В. Афанасьєв, Н. Кузьміна

та ін. Моделювання дає змогу глибше проникнути у сутність об'єкта дослідження і основним поняттям для цього процесу є «модель» – умовний зразок (зображення, схема, опис тощо) будь-якого об'єкта (або системи об'єктів) та слугує для вираження відносин між людськими знаннями про об'єкти та між цими об'єктами [7]; аналітичний або графічний опис того, що розглядається в дослідженні, у цьому разі – розвиток творчої індивідуальності майбутнього педагога-хореографа.

Змістовно-смісловне наповнення моделі базується на таких основних положеннях теорії педагогічного моделювання:

– основними етапами педагогічного моделювання є вибір його методологічних основ, якісний опис предмета дослідження, конструювання моделі (уточнення залежності між основними елементами об'єкта, визначення його параметрів, критеріїв оцінки динаміки розвитку цих параметрів, вибір діагностичного інструментарію, застосування моделі та змістовна інтерпретація результатів моделювання);

– логіка процесу педагогічного моделювання пов'язана з обґрунтуванням ідей у рамках певної системи цінностей та підходу до вирішення протиріч та проблем;

– результатом педагогічного моделювання може бути педагогічна система, система керування освітою, система методичного та технологічного забезпечення і модель освітнього процесу [7, с. 138].

Основоположною ідеєю під час моделювання процесу розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів є розробка такої моделі, яка б давала змогу якісно організувати такий процес, роблячи його ефективним та відповідним до вимог сучасного суспільства у результаті послідовних змін змісту, методів та форм організації діяльності. У контексті нашої моделі ця мета деталізується як розвиток компонентів творчої індивідуальності (особистісного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного). Виходячи із розуміння розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів як складного процесу, осмислення якого має відбуватися з різних точок зору, теоретико-методологічними основами були обрані системний, особистісно-діяльнісний та контекстний підходи. Їхня взаємодоповнююча розробка забезпечила комплексне дослідження творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів засобами сучасного танцю.

Під моделлю розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів засобами танцю ми розуміємо опис та теоретичне обґрунтування структурних компонентів цього процесу, якими ми обрали цільовий, мотиваційний, змістовно-функціональний, процесуальний (технологічний) та контрольний-оцінний.

Виокремлення цих компонентів зумовлене структурою творчої індивідуальності, загальною структурою та логікою педагогічного процесу, яким є розвиток творчої індивідуальності.

Цільовий компонент містить необхідність розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів засобами танцю, що виражається в розвитку та вдосконаленні всіх компонентів індивідуальності (особистісного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного). Оскільки здатність до творчості має загальну основу незалежно від сфери діяльності, вибір засобів реалізації цієї мети є досить різноманітним, і в нашому разі це – засоби сучасного танцю.

Для вирішення кінцевої мети необхідним є вирішення певних задач:

- розкриття потенціальних педагогічних можливостей сучасного танцю для розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів;
- створення педагогом специфічного творчого середовища, застосування сучасних технологій, методик, засобів роботи, які сприятимуть розвитку творчої індивідуальності;
- забезпечення учнів необхідними знаннями та навичками в галузі сучасного танцю;
- надання можливості оцінити свої знання та вміння на практиці тощо [7, с. 139].

Мотиваційний компонент моделі містить потребу людини у творчій діяльності (у цьому разі танцювальній) і виконує змістовну, спонукальну та смислоутворювальну функції й складається з цільового, емоційного та креативного блоків. Цільовий блок спрямований на формування перспективно-спонукальних мотивів, які засновані на розумінні майбутнім педагогом-хореографом значущості творчої діяльності, необхідності розвитку своєї творчої індивідуальності; на прагненні самостійно ставити та досягати мети цієї діяльності тощо. Емоційний блок містить у собі усвідомлення студентами сенсу участі в творчій діяльності як умови розвитку їхньої творчої індивідуальності; інтерес до цієї діяльності; готовність до творчої співпраці тощо. Креативний блок передбачає формування креативно-спонукальних мотивів, заснованих на отриманні задоволення від творчого процесу, від усвідомлення себе як автора [7].

Реалізація зазначених блоків мотиваційного компонента моделі можлива за опори на розвиток мотивації досягнень у процесі творчої роботи; за умови створення ситуації успіху, відкритості та підтримки людини до індивідуального самовираження тощо [7].

Змістовно-функціональний компонент містить змістовний та функціональний блоки. Змістовний блок визначає зміст процесу розвитку творчої індивідуальності, а функціональний – виділяє необхідні та достатні для розвитку творчої індивідуальності функції танцю.

Вся система роботи має бути підпорядкована основній меті – розвитку творчої індивідуальності, для досягнення запланованого результату обрана танцювальна діяльність.

Танець є пластично-просторово-часовим видом мистецтва, у якому художні образи створюються за допомогою естетично забарвлених, музично організованих, ритмічно змінюваних рухів і поз людського тіла. Його творчий потенціал генетично закладений вже у самій його природі. Так, танцювальні рухи з прадавніх часів слугували індивідуальним художнім вираженням сприйняття виконавцем оточуючого світу. За допомогою різноманітних поз і міміки танцюристи висловлювали свої почуття, емоції та думки. Невипадково З. Фрейд вважав, що, вивчаючи тілесне самовираження людини («Я»), можна зрозуміти її психічний стан та підсвідомі процеси («Воно»).

Танець дає змогу створити комфортне навчальне і комунікативне середовище, адже його структура і чіткий малюнок формують зовнішні опори для поведінки людини. Створюючи емоційну рівновагу в групі, танець заспокоює, «збирає» виконавців, полегшує налагодження стосунків між ними. Навіть дуже розгальмовані люди, потрапляючи до його атмосфери, починають будувати власну поведінку відповідно до його правил, виконують загальні для всієї групи рухи. Це зумовлюється тим, що у процесі танцювання виконавці, хоча й імпровізують під музику, виявляючи в пластичних рухах свої фантазії й почуття, але все ж підпорядковуються чіткій ритмічній і композиційній структурі танцю, яка організує їх, уможливорює розуміння комунікативних сенсів [4, с. 53].

Творчі можливості цього виду мистецтва були високо оцінені видатними хореографами та педагогами, які створили власні хореографічно-педагогічні системи: В. Верховинцем, М. Вігман, М. Грехем, А. Дункан, Е. Жак-Далькрозом, Р. Лабаном, У. Лембом та ін.

На основі творчого використання танцю був створений новий напрям арт-терапії – танцювальна терапія, яскравими представниками якого стали Г. Аммон, М. Вайтхауз, Е. Грьонлюнд, Л. Еспенак, Л. Мова, Н. Оганесян, М. Чейз, Т. Шкурко, Т. Шуп та ін.

Значний внесок у теорію та практику творчого розвитку особистості засобами хореографічного мистецтва зробили українські вчені К. Василенко, В. Куплених, В. Пастух, Ю. Станішевський, Б. Стасько, О. Таранцева та ін. [4, с. 54].

Уявлення про танець як феномен, що виник на перехресті соціокультурних, соціально-психологічних, педагогічних та особистісних координат, дають змогу визначити танець як:

1) форму невербального катарсису. З цієї точки зору він виконує такі функції: вивільнення стрима-

них почуттів, моторно-ритмічний вияв, розрядка та перерозподіл зайвої енергії, активізація та енергетизація організму, зменшення тривожності, напруги, агресії, оздоровлення (психофізична профілактика), саморегуляція;

2) спілкування: пізнання людьми один одного, організація міжособистісної взаємодії, формування та розвиток відносин (комунікативна функція);

3) засіб вираження та самовираження, адже танець не тільки виражає емоції, символи та ідеї, але й здатен виразити саме цілісність людської сутності, її індивідуальність (експресивна функція);

4) культурний знак – танець надає можливість зрозуміти, до якої соціальної групи, нації, культури належить людина, і в цьому разі танець виконує такі функції: виражає почуття, відносини та взаємини особистості; розуміння та взаєморозуміння, встановлення, регуляція та діагностика відносин; самопізнання та пізнання інших (ідентифікаційна функція);

5) вид просторово-часового мистецтва, художні образи якого створюються за допомогою естетично значущих, ритмічно систематизованих рухів та поз (естетична функція) [7, с. 138].

Сучасний танець (contemporary dance) – напрям мистецтва танцю, що містить танцювальні техніки та стилі кінця ХХ – початку ХХІ століття, які сформувалися на основі американського та європейського танцю модерн та танцю постмодерн і може слугувати ефективним засобом розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога-хореографа.

Для сучасного танцю характерною є дослідницька спрямованість, яка зумовлена взаємодією танцю з філософією руху, яка постійно розвивається, та комплексом знань про можливості людського тіла. Рух, своєю чергою, розглядається як засіб вираження внутрішнього стану танцівника і хореографа та слугує для створення індивідуальної хореографічної лексики.

Таким чином, змістовно-функціональний компонент виконує інформаційно-виконавську функцію.

Процесуальний компонент містить технологічний та організаційно-виконавський блоки. До організаційно-виконавського блоку входять методи, форми, засоби танцювальної педагогіки. Цей блок забезпечує узгодженість дій учасників освітнього процесу, виконує подальшу технологізацію педагогічного процесу, яка дає змогу досягти поставленої мети.

Технологічний блок являє собою опис процесу реалізації моделі та передбачає етапи цієї реалізації – підготовчий, етап інтенсивного залучення до танцювальної діяльності, етап творчого самовираження (самопрезентація) та виконує формувальну функцію.

Контрольно-оцінний компонент моделі містить результативність педагогічної діяльності в про-

цесі розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів засобами сучасного танцю.

Критерії ефективності педагогічного процесу – це оцінки знань, умінь і навичок, експертні оцінки і характеристики тверджень, суджень, рис характеру, якостей особистості, які встановлюються педагогікою та психологією [7, с. 139].

Загалом, розвиток творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів може бути оцінений у відповідності до трьох рівнів – репродуктивного, адаптивного та креативно-моделюючого.

Висновки та пропозиції. Таким чином, модель розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів являє собою динамічну, відкриту, саморозвивальну систему і складається з цільового, мотиваційного, змістовно-функціонального, процесуального та контрольно-оцінного компонентів.

Специфікою моделі є її інноваційний характер, цілісність, функціональність (нормативний супровід, методичне забезпечення та практична реалізація); взаємозумовлена єдність змістовно-функціонального та процесуального блоків, методів, форм, етапів розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів з урахуванням переходу досліджуваного процесу на більш високі рівні.

Подальшої розробки потребують визначення та обґрунтування педагогічних умов розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів-хореографів, визначення критеріїв та рівнів її сформованості тощо.

Список використаної літератури:

1. Андрущук Л. Впровадження педагогічної моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії як творчий процес. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 7, 2013. С. 15–21.
2. Бикова О. Творча індивідуальність як основа розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів хореографії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 12, 2015. С. 126–130.
3. Королева Э.А. Ранние формы танца. Кишинев : Штинца, 1977. 215 с.
4. Левченко М.Г. Професійна підготовка майбутнього викладача хореографії. *Хореографічне мистецтво у контексті культурно-освітніх процесів* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 12–13 грудня 2005 року. Полтава, 2006. С. 52–56.
5. Манчуленко Л. Формування творчого стилю індивідуальної діяльності майбутніх педагогів в умовах Болонського процесу. *Вища освіта України*. Т. 1, 2006. С. 262–266.
6. Морозов А.В., Чернилевский Д.В. Креативная педагогика и психология : учебное пособие. Москва : Академический проект, 2004. 560 с.

7. Нестерова К.В. Процесс развития творческой индивидуальности подростков средствами современного танца. *Педагогика*. Москва, 2014. С. 137–140.
8. Пузыни Т.Г. Авторство – пространство развития творческой индивидуальности школьника. *Новые ценности образования*. № 2, 2004. С. 62–71.

Skrypnik O. Modeling the development of the creative personality of the future teacher-choreographer

The present stage of the development of choreographic education in Ukraine is characterized by a change in its conceptual foundations and the adoption of a personality-oriented approach, in which the center of choreographic education is ensuring a harmonious balance of personal, professional and creative personality traits, development of individuality and independence in solving choreographic problems. The development of the teacher's creative individuality today is one of the topical issues that determines the qualitative difference of the higher school in connection with the modernization of vocational education in Ukraine. Modern dance can act as a means of developing the creative personality of the future teacher-choreographer.

In the creative activity of a pedagogue-choreographer, his personality is manifested as much as possible, and at the same time, the creativity of each teacher develops in the process of collective activity.

The article proposes the structural components of the model of development of the creative personality of the future teacher-choreographer. As an effective means of developing creative personality, modern dance is chosen for which the research orientation is characteristic, which is conditioned by the interaction of dance with the constantly developing philosophy of movement and the complex of knowledge about the possibilities of the human body.

Under the model of development of the creative personality of the future teacher-choreographer means modern dance, the author understands the description and the theoretical substantiation of the structural components of this process, which distinguishes between the target, motivational, content-functional, procedural and control-evaluation, which is due to the structure of creative individuality, the general structure and the logic of the pedagogical process.

The target component includes the necessity of developing the creative personality of future teachers-choreographers by means of dance, which is expressed in the development and improvement of all components of individuality (personal, cognitive, activity and reflexive). Since creativity has a general basis irrespective of the sphere of activity, the choice of means for implementing this goal is quite diverse, and in our case it is a means of modern dance.

The motivational component of the model includes the need for a person in creative activity (in this case – dance) and performs meaningful, inductive and emotionally-shaping functions and consists of target, emotional and creative blocks. Target unit is aimed at the formation of perspective motives, which are based on the understanding of the future teacher-choreographer of the importance of creative activity, necessary for the development of their creative individuality; on the desire to independently set and achieve the purpose of this activity, etc. The emotional block contains the awareness of the students of the meaning of participation in creative activity as a condition for the development of their creative personality; interest in this activity; readiness for creative cooperation, etc. A creed unit involves the formation of creative motive, based on the satisfaction of the creative process, from the awareness of himself as an author.

The content-functional component contains content and functional blocks. The content block defines the content of the process of development of creative individuality, and functional – allocates the necessary and sufficient for the development of creative personality dance functions.

The specificity of the model is its innovative character, integrity, functionality (normative support, methodological support and practical implementation); interconnected unity of the content-functional and procedural blocks, methods, forms, stages of development of creative personality of future teachers-choreographers taking into account the transition of the investigated process to higher levels.

Key words: *creativity, creative activity, creative personality, model of development, modern dance, future teacher-choreographer.*